

อธิบายบาลีไวยากรณ์

เหตุกัตตฺวาจก

แบบฝึกหัดประกอบธาตุเป็นเหตุกัตตฺวาจก

โดยพระมหาธรรมรงค์ ธรรมภาณี ป.ธ.๙

ลักษณะทั่วไปของเหตุกัตตฺวากก

เหตุกัตตฺวากก คือ ประโยคที่ประธานเป็นผู้ใช้ให้คนอื่นกระทำ ไม่ได้ลงมือกระทำเอง (คือประธานเป็นต้นเหตุหรือเป็นสาเหตุให้ผู้อื่นทำกิริยา) ดูประโยคต่อไปนี้เพื่อเปรียบเทียบระหว่างเหตุกัตตฺวากกกับเหตุกัมมวากก

เหตุกัตตฺวากก ไทย : พระอาจารย์ใช้สามเณรให้เย็บจีวร

บาลี : อจริโย สามเณรํ จีวรํ สิพฺพาเปติ.

แปล : อ.อาจารย์ ใช้สามเณร ให้เย็บอยู่ ซึ่งจีวร.

เหตุกัมมวากก ไทย : สามเณรถูกพระอาจารย์ใช้ให้เย็บจีวร

บาลี : อจริเยน สามเณโร จีวรํ สิพฺพาปิยเต.

แปล : อ.สามเณร อันอาจารย์ ให้เย็บอยู่ ซึ่งจีวร

เหตุกัตตฺวากก ไทย : เสนาบดีใช้ทหารทั้งหลายให้จับโจร.

บาลี : เสนาบติ โยธะ โจรํ คาทาเปติ.

แปล : อ.เสนาบดี ยิงทหาร ท. ให้จับอยู่ ซึ่งโจร.

เหตุกัมมวากก ไทย : ทหารหลายคนถูกเสนาบดีใช้ให้จับโจร.

บาลี : เสนาบตินา โยธา โจรํ คาทาปิยนฺเต.

แปล : อ.ทหาร ท. อันเสนาบดี ให้จับอยู่ ซึ่งโจร.

เหตุกัตตฺวากก ไทย : เศรษฐีใช้ช่างทองให้ทำเครื่องประดับ.

บาลี : เศรษฐี สุวณฺณการํ ปสาธนํ การาเปติ.

แปล : อ.เศรษฐี ยังช่างทอง ให้ทำอยู่ ซึ่งเครื่องประดับ

ลักษณะเด่นของประโยคเหตุกัตตฺวาจก

กิริยาเหตุกัตตฺวาจกที่สำเร็จมาจากสกัมมชาตฺตํเป็นกิริยาที่มี ๒ กรรมขึ้นไปเสมอ ส่วนเหตุกัตตฺวาจกที่สำเร็จมาจากอกัมมชาตฺตํมี ๑ กรรมบ้าง ๒ กรรมบ้าง ในประโยคเหตุกัตตฺวาจกมี ๒ กรรมหลักที่ขาดไม่ได้ คือ

๑)การิตกัมมะ หมายถึงกรรมที่ถูกใช้ให้ทำ

๒)อวุตตกัมมะ หมายถึงกรรมที่ถูกกระทำ

หากขาดกรรมตัวใดตัวหนึ่งใน ๒ กรรมนี้แล้วประโยคจะไม่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ ในทางวรรณคดีผู้ประพันธ์อาจละการิตกัมมะ (ยัง...) ไว้ในฐานะที่เข้าใจกันได้ เป็นหน้าที่ของผู้แปลต้องเติมการิตกรรมที่ขาดไปเข้ามาให้ครบ ส่วนบทอวุตตกัมมะ (ซึ่ง...) จะละไว้ไม่แสดงไว้ ในประโยคไม่ได้เด็ดขาด

 กรรมตัวแรกที่เรียกว่า **การิตกัมมะ** หมายถึงคน สัตว์ หรือสิ่งของ ที่ถูกใช้ให้ทำหรือแสดงกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ประกอบเป็นเหตุวิภัตติ แปลว่า **ยัง.....** (ภาษาไทยแปลว่า **ใช้...**) เช่น

-ใช้ลูกให้ทำงาน เท่ากับ ปุตุต กมฺม กาเรติ.

-ใช้ชานาให้เถนา เท่ากับ กสกฺ เขตฺต กสาเปติ.

บทการิตกัมมะในที่นี้จะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานที่ก็ได้ มิได้จำกัดลงไปว่าต้องเป็นคนเท่านั้น คำว่า **“ใช้”** ในที่นี้หมายรวมถึงการช่วยกันทำก็ได้ภาษาบาลีใช้คำว่า **อญฺญมญฺญํ** แปลว่า **ยังกันและกัน** เช่น

มหาชนฺ สตุตาทํ อญฺญมญฺญํ มหาทานํ ทาเปสิ.

อ.มหาชน ยังกันและกัน ให้ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน ตลอดวันเจ็ด.

 นอกจากนี้คำว่า “**ใช้**” ยังหมายถึงการเป็นต้นเหตุหรือเป็นสาเหตุ
ให้คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่แสดงกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้
ไม่ได้เป็นการใช้จริง ๆ ตัวอย่างเช่น

๑)ราชา โจร มารดาเปลี.

อ.พระราชายังโจร ให้ตายแล้ว. (พระราชาส่งให้ฆ่า)

๒)เถโร สามเณร ปาโต ชาคราเปลี. (พระเถระปลุกสามเณรให้ตื่น)

อ.พระเถระ ยังสามเณร ให้ตื่นแล้ว ในเวลาเช้า

๓)ถปตี มหาปาสาท นิฏฐาเปลู. (นายช่างช่วยกันสร้างให้เสร็จ)

อ.ช่างไม้ ท. ยังมหาปราสาท ให้สำเร็จแล้ว.

โดยทั่วไปกิริยาที่เป็นเหตุกัตตฺวาจกจะมีการิตกัมมะเพียงบทเดียว แต่
กิริยาบางตัวสามารถมีกิริตกัมมะได้ถึง ๒ ตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑)ราชา นครสุมิ (ราชปุริเส) เภริณฺจาราเปสิ.

อ.พระราชชา ยังราชบุรุษ ท. ให้ยังกลองให้เที่ยวไปแล้ว.

หมายถึง ใช้ให้พวกราชบุรุษตีกลองป่าวประกาศในเมือง

๒)ภิกขุ อตฺตนา วิปฺปกตํ กุณฺฏิ ปเรหิ (ชเนหิ) ปรีโยสาเปติ.

อ.ภิกษุ ท. ยังชน ท. เหล่าอื่น ให้ยังกุฏิ อันตนกระทำความค้างไว้แล้ว ย่อม
ให้สำเร็จ. (บทการิตกัมมะนิยมแต่งเป็นตติยาวิภัตติมากกว่าทุติยาวิภัตติ)

หมายถึง พระภิกษุใช้คนอื่นให้ทำกุฏิที่ค้างไว้ให้สำเร็จ.

๓) สิริมา ย ฌาปนกิจจํ นตฤติ, อามกสุสานเน ตํ, ยถา กากสุนชา น
ชาทนต์; ตถา นิปชชาเปตฺวา รกฺขาเปถ.

อ.กัจจคือการเผาซึ่งสรีระ ของนางสิริมา ย่อมไม่มี, อ.กาและสุนัช ท. จะ
ไม่เคี้ยวกิน โดยประการใด, อ.พระองค์ ยังราชบุรุษ ท. ให้ยังนางสิริมา
นั้น ให้นอนแล้ว ในป่าช้า โดยประการนั้น ยังราชบุรุษ ท. พึงให้รักษา.

หมายถึง ใช้พวกราชบุรุษให้พลิกศพนางสิริมาให้นอนในท่าที่พวกกา
และสุนัชจะมากัดกินไม่ได้

๔) ราชานอ กิร อภิสิตตมตฺตาเยว (ราชปุริเส) ฌมฺมภริณฺจาราเปนฺติ.

ได้ยินว่า อ.พระราชา ท. ผู้สั้กว่าอภิเชกแล้วนั้นเที่ยว ยังราชบุรุษ ท.
ให้ยังกลองแห่งธรรม ย่อมให้เที่ยวไป.

 กรรมตัวที่สองที่เรียก **อวุตตกัมมะ** หมายถึงคน ลัทธิ สิ่งของหรือสถานที่ที่ถูกระงับ ประกอบด้วยเหตุยวิภัตติ แปลว่า ซึ่ง... (ภาษาไทยไม่นิยมใช้คำเชื่อม)

 โดยทั่วไปบทอวุตตกัมมะจะมากำกับสกัมมกิริยาที่เป็นเหตุกัตตุวากเสมมจะต้องแสดงไว้เสมมจะละไว้แบบการิตกัมมะไม่ได้ เมื่อกรรม ๒ บทนี้มากำกับให้เรียงการิตกัมมะไว้หน้าอวุตตกัมมะไว้หลังตัวอย่างเช่น

เถโร เอกัง สามเณรํ คณฺทิกํ ปหฺราเปสิ.

อ.พระเถระ ยังสามเณร รูปหนึ่ง ให้ตีแล้ว ซึ่งระฆัง.

มหาเสฏฺฐึ ทาสี ภริยํ ปกฺโกสาเปสิ.

อ.มหาเศรษฐี ยังนางทาสี ให้เรียกแล้ว ซึ่งภริยา.

หลักเกณฑ์

การแยกสกัดภูมิคุ้มกันและออกภูมิคุ้มกัน

 จะทราบได้อย่างไรว่ากิริยาบทนี้เป็นสกัมมกิริยาหรืออกัมมกิริยามีหลักในการตัดสินอย่างไร? พระอัครควังสเถระได้อธิบายไว้ว่า

๑) ที่เรียกว่าสกัมมกิริยา ได้แก่บทกิริยาที่ต้องสัมพันธ์เข้ากับบทรกรรมในประโยค เช่นเมื่อบุคคลกล่าวว่า “ปจติ” (ย่อมหุง) ก็เป็นอันทราบได้ว่าข้าวหรือสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งถูกบุคคลใดบุคคลหนึ่งหุงอยู่

๒) ที่เรียกว่าอกัมมกิริยา ได้แก่บทกิริยาที่ไม่ต้องสัมพันธ์เข้ากับกรรมในประโยค เช่นเมื่อมีบางคนกล่าวว่า “ติฏฐติ เทวทตโต” (พระเทวทัตยืนอยู่) ก็จะทำให้ผู้ฟังนึกถึงแต่สถานที่ยืนเท่านั้นไม่นึกถึงกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น สกัมมกิริยาทำเป็นภาวจากไม่ได้ ส่วนอกัมมกิริยาทำเป็นกัมมจากไม่ได้

 สกัมมกิริยาบางตัวเมื่อทำเป็นเหตุกัตตฺวาจกสามารถมีกรรม

ได้มากถึง ๓ ตัวด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

เสฏฐิ ปุริสํ สุวณฺณํ กฏกํ การเถติ.

อ.เศรษฐี ยังบุรุษ ย่อมให้กระทำ ซึ่งทองคำ ให้เป็นกำไล.

ราชา ปุริเส รถํ คามํ วาเหติ.

อ.พระราชายังบุรุษ ท. ย่อมให้นำไป ซึ่งรถ สู่หมู่บ้าน.

 ส่วนนอกัมมกิริยาเมื่อทำเป็นเหตุกัตตฺวาจกสามารถมี ๑ กรรมบ้าง ๒ กรรมบ้าง (ทุติยา.ที่แปลว่า สู่...เรียกว่า สัมปาปณียกรรม) ตัวอย่างเช่น

อโสกราชา นว สมณทูเต นว ฐฏฐานิ คมาเปติ.

อ.พระเจ้าอโศก ยังสมณทูต ท. ๙ ย่อมให้ไป สู่แคว้น ท. ๙.

องค์ประกอบของประโยคเหตุกัตตฺวาจก

๑. ผู้ใช้ให้ทำ (เหตุกัตตฺวา)

ประกอบเป็นปฐมวิภัติ (แปลว่า อ.)

๒. ผู้ถูกใช้ให้ทำ (การิตกัมมะ)

ประกอบเป็นหุตติยาวิภัติ (แปลว่า ยัง...)

๓. ผู้ถูกกระทำ (อวุตตกัมมะ)

ประกอบเป็นหุตติยาวิภัติ (แปลว่า ซึ่ง...)

๔) กิริยาคุณพากย์

มีองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ

๑) ใช้สกัมมธาทูหรือออกกัมมธาทูก็ได้

๒) ลง ณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย ปัจจัย

๓) นิยมใช้วิภัติฝ่ายปรัสสบท

การสร้างประโยคเหตุกัตตวาทก

๑.เรียงบทเหตุกัตตวาท (ประธาน)

ไว้ต้นประโยค (ศัพท์แรก)

๒.เรียงบทการิตกัมมะ (ผู้ถูกใช้ให้ทำ)

ไว้หลังบทประธาน

๓.เรียงบทอวุตตกัมมะ (สิ่งที่ถูกกระทำ)

ไว้หลังบทการิตกัมมะ

๔.เรียงบทกิริยาไว้ท้ายสุด

ตัวอย่าง :

สามิโก สุทํ โອหนํ ปาเจติ.

อ.เจ้านาย ยังพ่อครัว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก.

ลำดับการแปลประโยคเหตุกัตตฺวาจก

ไม่ว่าองค์ประกอบในประโยคภาษาบาลีจะเรียงลำดับอย่างไรก็ตาม เวลาแปลให้แปลตามลำดับดังกล่าวนี้เสมอ

วิเคราะห์โครงสร้างประโยคเหตุกัตตวาทก (สกัมมกิริยา)

ข้อ	เหตุกัตตา (ประธาน)	การิตกัมมะ (ผู้ที่ถูกใช้ให้ทำ)	อวุตตกัมมะ (สิ่งที่ถูกทำ)	กิริยาคุมพากย์ (ลงการิตปัจจัย)
๑.	ราชา	ปุริเส	มหาปาสาทัม	การาเปสิ.
๒.	เถโร	สามเณรัม	ปตฺตัม	โธวาเปสิ.
๓.	พุกุโ	สาริปตฺตัม	ธมมัม	เทสาเปสิ.
๔.	เสฏฺฐิ	กสกัม	ติณานิ	เจทาเปสิ.
๕.	ปิตา	เถรัม	มรฺุปายาสัม	โกเชสิ.
๖.	มาตา	ธิตฺรัม	โอทณัม	ปาจาเปสิ.

คำแปลประโยคเหตุกัตตฺวาจก (สกัมมกิริยา)

๑.อ.พระราชายังบุรุษ ท. ให้กระทำแล้ว ซึ่งมหาปราสาท.

๒.อ.พระเถระ ยังสามเณร ให้ล้างแล้ว ซึ่งบาตร.

๓.อ.พระพุทธเจ้า ยังพระสารีบุตร ให้แสดงแล้ว ซึ่งธรรม.

๔.อ.เศรษฐี ยังชาวนา ให้ตัดแล้ว ซึ่งหญ้า ท.

๕.อ.บิดา ยังพระเถระ ให้ฉันแล้ว ซึ่งข้าวมธุปายาส

๖.อ.มารดา ยังธิดา ให้หุงแล้ว ซึ่งข้าวสุก.

กิริยาเหตุกัตตฺวาจกทุกบทนอกจากแปลความหมายของธาตุและบอกคำแปลของกาลแล้ว ต้องเพิ่มคำว่า “ให้...” เข้าไปข้างหน้าคำแปลของธาตุด้วย

วิเคราะห์โครงสร้างประโยคเหตุกัตตวาก (ละการิตกัมมะไว้)

ข้อ	เหตุกัตตา (ประธาน)	การิตกัมมะ (ผู้ที่ถูกใช้ให้ทำ)	อวุตตกัมมะ (สิ่งที่ถูกทำ)	กิริยาคุมพากย์ (ลงการิตปัจจัย)
๑.	เสฏฐิ	(.....)	รุกขมุล	โสธาเปสิ.
๒.	มหาชโน	(.....)	ปณฺณสาล	การาเปสิ.
๓.	ราชา	(.....)	วาลุก	โอกิราเปสิ.
๔.	ขตติโย	(.....)	ชเช	อุสฺสาเปสิ.
๕.	ภิกขุ	(.....)	จีวรานิ	รชาเปสุ.
๖.	เถโร	(.....)	พทุธมนฺต	สิกฺขาเปสิ.

คำแปลประโยคเหตุกัตตฺวาจก

๑.อ.เศรษฐี (ยังบุคคล) ให้ชำระแล้ว ซึ่งโคนแห่งต้นไม้.

๒.อ.มหาชน (ยังกันและกัน) ให้กระทำแล้ว ซึ่งบรรณศาลา.

๓.อ.พระราชา (ยังบุคคล) ให้ไปรยแล้ว ซึ่งทราย.

๔.อ.กษัตริย์ (ยังบุคคล) ให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งธง ท.

๕.อ.ภิกษุ ท. (ยังกันและกัน) ให้ย้อมแล้ว ซึ่งจีวร ท.

๖)อ.พระเถระ (ยังบุคคล) ให้เรียนแล้ว ซึ่งพุทธมนต์.

กิริยาเหตุกัตตฺวาจกทุกบทนอกจากแปลความหมายของธาตุและบอกคำแปลของกาลแล้ว ต้องเพิ่มคำว่า “ให้...” เข้าไปข้างหน้าคำแปลของธาตุด้วย

วิเคราะห์โครงสร้างประโยคเหตุกัตตวาทก (อกรรมกริยา)

ข้อ	เหตุกัตตา (ประธาน)	การิตกัมมะ (ผู้ที่ถูกใช้ให้ทำ)	อวุตตกัมมะ (สิ่งที่ถูกทำ)	กริยาคุมพากย์ (ลงการิตปัจจัย)
๑.	อุปาสโก	เถร	-	นีสีทาเปสี.
๒.	มาตา	ปุตต	-	นิปชชาเปสี.
๓.	โจโร	มนุสเส	-	กิลมาเปสี.
๔.	ลุตทโก	สตเต	-	มาราเปสี.
๕.	มหาเมโธ	วสุส	-	วสุสาเปสี.
๖.	โพธิสตุโต	ปารมิโย	-	ปริปุราเปสี.

คำแปลประโยคเหตุกัตตฺวาก (อกัมมกิริยา)

๑.อ.อุบาสก ยังพระเถระ ให้นั่งแล้ว.

๒.อ.มารดา ยังบุตร ให้นอนแล้ว.

๓.อ.โจร ยังมนุษย์ ท. ให้ลำบากแล้ว.

๔.อ.นายพราน ยังสัตว์ ท. ให้ตายแล้ว.

๕.อ.มหาเมฆ ยังฝน ให้ตกแล้ว.

๖.อ.พระโพธิสัตว์ ยังบารมี ท. ให้เต็มรอบแล้ว.

กิริยาเหตุกัตตฺวากทุกบทนอกจากแปลความหมายของธาตุและบอกคำแปลของกาลแล้ว ต้องเพิ่มคำว่า “ให้...” เข้าไปข้างหน้าคำแปลของธาตุด้วย

🌸 ลักษณะเฉพาะของเหตุกัตตฺวาจก 🌸

๑. ชาติที่นำมาประกอบกิริยาเป็น **สกัมมชาติ** หรือ **อกัมมชาติ** ก็ได้

๒. ลง **เณ, ณะ, ณาเป, ณาปย** **ปัจจัย** (ตัวใดตัวหนึ่งตามลักษณะชาติ)

๓. ไม่ลงปัจจัยประจําหมวดชาติ ๔ หมวดคือ **ภฺ, ฐ, สฺ, ๓น, จฺ**

๔. หมวด **ทิว, กิ, คห** จะลงปัจจัยประจําหมวดหรือไม่ลงก็ได้

เฉพาะหมวด **สุ** ชาติที่จัดไว้ในกลุ่มที่ไม่ต้องลงปัจจัยประจําหมวดชาตินั้น
ถือตามที่ปรากฏโดยมากแต่ที่ลง **ณา** ปัจจัยด้วยมีบ้างแต่น้อยเช่น

อาวุณาเปสุสามิ, ปาปฺณาเปยฺย, ปริยาปฺณาเปสุ

ส่วนในกิริยาภิกทกก็มี การลง **ณา** ปัจจัยเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

สุณาเปตุํ, สุณาปิโต, ปาปฺณาเปตฺวา

หลักการลง เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย บัจจยหลังธาตุ

๑.เอกสระธาตุที่เป็นสระ อา, อิ, อี ให้ลง ฌาเป, ฌาปย บัจจยเท่านั้น

ฌาเป บัจจย		ฌาปย บัจจย		คำแปล
ฌฺญา+ฌาเป+ติ	=ฌฺญาเปติ	ฌฺญา+ฌาปย+ติ	=ฌฺญาปยติ	ยัง...ให้รู้้อยู่
ทฺหา+ฌาเป+ติ	=ทฺหาเปติ	ทฺหา+ฌาปย+ติ	=ทฺหาปยติ	ยัง...ให้ให้้อยู่
ชฺช+ฌาเป+ติ	=ชฺชยาเปติ	ชฺช+ฌาปย+ติ	=ชฺชยาปยติ	ยัง...ให้ชนะ้อยู่
จฺจ+ฌาเป+ติ	=จฺจยาเปติ	จฺจ+ฌาปย+ติ	=จฺจยาปยติ	ยัง...ให้สั่งสม้อยู่
นฺนิ+ฌาเป+ติ	=นฺนยาเปติ	นฺนิ+ฌาปย+ติ	=นฺนยาปยติ	ยัง...ให้นำไป้อยู่
วฺวี+ฌาเป+ติ	=วฺวยาเปติ	วฺวี+ฌาปย+ติ	=วฺวยาปยติ	ยัง...ให้ทอ้อยู่

๒.เอกสระธาตุที่เป็นสระ อุ, อู ให้ลง เณ, ฌย ปัจจัยเท่านั้น

เณ ปัจจัย		ฌย ปัจจัย		คำแปล
สุ+เณ+ติ	=สาเวติ	สุ+ฌย+ติ	=สาวยติ	ยัง...ให้ฟังอยู่
จุ+เณ+ติ	=จาเวติ	จุ+ฌย+ติ	=จาวยติ	ยัง...ให้เคลื่อนอยู่
ภู+เณ+ติ	=ภาเวติ	ภู+ฌย+ติ	=ภาวยติ	ยัง...ให้เจริญอยู่

อย่างไรก็ตาม สำหรับธาตุบางตัวแม้เป็นสระ อุ, อู ก็ไม่นิยมลง เณ, ฌย ปัจจัย กลับใช้ ณาเป, ณาปย แทน ตัวอย่างเช่น

ชฺฐ ธาตุ ในความเล่นไป :ชวาเปลิ ยัง...ให้เล่นไปแล้ว

ลฺฐ ธาตุ ในความเกี่ยว :ลวาเปลิ ยัง...ให้เกี่ยวแล้ว

๓.อเนกสระธาตุ (ยกเว้นหมวด จุร ธาตุ) ลงการิตปัจจัยได้ทั้ง ๔ ตัว

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
มร+เณ+ติ	=มาเรติ	มร+ณย+ติ	=มารยติ	ยัง...ให้ตายอยู่
รุร+เณ+ติ	=โรเรติ	รุร+ณย+ติ	=โรรยติ	ยัง...ให้ปิดอยู่
พुरु+เณ+ติ	=โพเรติ	พुरु+ณย+ติ	=โพรยติ	ยัง...ให้รู้้อยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
ปจ+ณาเป+ติ	=ปาจาเปติ	ปจ+ณาปย+ติ	=ปาจาปยติ	ยัง...ให้หุงอยู่
คห+ณาเป+ติ	=คาหาเปติ	คห+ณาปย+ติ	=คาหาปยติ	ยัง...ให้รับอยู่
กร+ณาเป+ติ	=การาเปติ	กร+ณาปย+ติ	=การาปยติ	ยัง...ให้ทำอยู่

๔. เฉพาะหมวด จุร ธาตุให้ลงเฉพาะ ณาเป, ณาปย ปัจจัยเท่านั้น

ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
ขุส+ณาเป+ติ	=โฆสาเปติ	ขุส+ณาปย+ติ	=โฆสาปยติ	ยัง...ให้ประกาศอยู่
คุป+ณาเป+ติ	=โคปาเปติ	คุป+ณาปย+ติ	=โคปาปยติ	ยัง...ให้คุ้มครองอยู่
จท+ณาเป+ติ	=ฉาทาเปติ	จท+ณาปย+ติ	=ฉาทापยติ	ยัง...ให้มุ่งอยู่
ธร+ณาเป+ติ	=ธาราเปติ	ธร+ณาปย+ติ	=ธาราปยติ	ยัง...ให้ทรงจำอยู่
ทิส+ณาเป+ติ	=เทสาเปติ	ทิส+ณาปย+ติ	=เทสาปยติ	ยัง...ให้แสดงอยู่
ปิส+ณาเป+ติ	=เปสาเปติ	ปิส+ณาปย+ติ	=เปสาปยติ	ยัง...ให้ส่งไปอยู่
กถ+ณาเป+ติ	=กถาเปติ	กถ+ณาปย+ติ	=กถापยติ	ยัง...ให้กล่าวอยู่

วิธีการพฤทธิของ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย ปัจจัย

เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย เป็นปัจจัยที่เนื่องด้วย ฌ คือมี ฌ ติดตาม จึงมีวิธีการพฤทธิและข้อห้ามในการพฤทธิสระดับธาตุเหมือน เณ, ฌย ปัจจัยในหมวด จุร ธาตุที่เรียนมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม สำหรับ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย ปัจจัยในเหตุกัตตุ วาจกนี้มีรายละเอียดบางอย่างที่แตกต่างจาก เณ, ฌย ปัจจัยในหมวด จุร ธาตุบ้างเล็กน้อย มีหลักการที่ควรทราบดังนี้....

วิธีการพทฺธิ์ของ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย ปัจจัย

๑.เอกสระธาตุที่เป็นสระ อ, อุ พทฺธิ์ อ, อุ เป็น โอ แล้วแปลง โอ เป็น **อว** (ห้ามลง ฌาเป, ฌาปย ปัจจัย) เช่น

สฺ+เณ+ติ =สาเวติ ยัง...ให้ฟังอยู่

สฺ+ฌย+ติ =สาวยติ ยัง...ให้ฟังอยู่

ภฺ+เณ+ติ =ภาเวติ ยัง...ให้เจริญอยู่

ภฺ+ฌย+ติ =ภาวยติ ยัง...ให้เจริญอยู่

จฺ+เณ+ติ =จาเวติ ยัง...ให้เคลื่อนอยู่

จฺ+ฌย+ติ =จาวยติ ยัง...ให้เคลื่อนอยู่

ยกเว้น ชฺ ธาตุและ ลฺ ธาตุนิยมลง ฌาเป, ฌาปย ปัจจัยดังกล่าวแล้ว

๒.เอกสระธาตุเป็นสระ **อิ, อี** พฤทธิ **อิ, อี** เป็น **เอ** แล้วแปลง **เอ** เป็น **อาย**
 (ห้ามลง **เณ, ฌย** บัจจัย) ด้วยอำนาจของ **ณาเป, ณาปย** บัจจัยนี้มีอำนาจให้
ทำการร้สสะ อาย กลับเป็น อย ก็ได้ เช่น

ลี+ณาเป+ติ	=สาयाเปติ	ร้สสะเป็น สยาเปติ	ยัง...ให้นอนอยู่
ลี+ณาปย+ติ	=สาयाปยติ	ร้สสะเป็น สยาปยติ	ยัง...ให้นอนอยู่
ชี+ณาเป+ติ	=ชayaเปติ	ร้สสะเป็น ชยาเปติ	ยัง...ให้ชนะอยู่
ชี+ณาปย+ติ	=ชayaปยติ	ร้สสะเป็น ชยาปยติ	ยัง...ให้ชนะอยู่
นี+ณาเป+ติ	=นayaเปติ	ร้สสะเป็น นยาเปติ	ยัง...ให้นำไปอยู่
นี+ณาปย+ติ	=นayaปยติ	ร้สสะเป็น นยาปยติ	ยัง...ให้นำไปอยู่
ภี+ณาเป+ติ	=ภayaเปติ	ร้สสะเป็น ภยาเปติ	ยัง...ให้กลัวอยู่

สำหรับธาตุบางตัวที่มีอุปสรรคอยู่หน้าจะไม่พอทริสระต้นธาตุก็ได้ แต่
ให้**ลบสระต้นธาตุทิ้ง**แทน ตัวอย่างเช่น

อา+**นี**+ณาเป+ส+อี =อานาเปลี ยัง...ให้นำมาแล้ว

อุ+**ลี**+ณาเป+ส+อี =อุสุสาเปลี ยัง...ให้ยกขึ้นแล้ว

๓.เอกสระธาตุที่เป็นสระ อา ให้ลง ณาเป, ณาปย ปัจจัยเท่านั้น โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงธาตุ (ห้ามลง เณ, ฌย ปัจจัย) ตัวอย่างเช่น

ปริ+หา+ณาเป+ติ	=ปริหาเปติ	ยัง...ยอมให้ล้อม
ปฏฺิ+วา+ณาเป+ติ	=ปฏฺิวาเปติ	ยัง...ยอมให้ฟุ้งกลับ
นิ+ทา+ณาเป+ติ	=นิทุทาเปติ	ยัง...ยอมให้หลับ
นุ+หา+ณาเป+ติ	=นุหาเปติ	ยัง...ยอมให้อาบ
ปติ+ฐา+ณาเป+ติ	=ปติญฺฐาเปติ	ยัง...ยอมให้ดำรงอยู่
สํ+อุ+ฐา+ณาเป+ติ	=สํมญฺฐาเปติ	ยัง...ยอมให้ตั้งขึ้นพร้อม
นิ+ฐา+ณาเป+ติ	=นิญฺฐาเปติ	ยัง...ยอมให้สำเร็จ, จบ
ปา+(ย)+ณาเป+ติ	=ปายาเปติ	ยัง...ยอมให้ดื่ม (ลง ย อาคม)

หลักการพหุวิธีสระต้นธาตุของอเนกสระธาตุ

๑.อเนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อุ พุทฺธฺ อู เป็น โอ (ลงปัจจัยได้หมด)

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
รฺฐ+เณ+ติ	=โรธติ	รฺฐ+ณย+ติ	=โรธยติ	ยัง...ให้ปิดอยู่
มฺจ+เณ+ติ	=โมเจติ	มฺจ+ณย+ติ	=โมจยติ	ยัง...ให้ปล่อยอยู่
ภฺช+เณ+ติ	=โภเชติ	ภฺช+ณย+ติ	=โภชยติ	ยัง...ให้กินอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
รฺฐ+ณาเป+ติ	=โรธาเปติ	รฺฐ+ณาปย+ติ	=โรธาปยติ	ยัง...ให้ปิดอยู่
มฺจ+ณาเป+ติ	=โมจาเปติ	มฺจ+ณาปย+ติ	=โมจาปยติ	ยัง...ให้ปล่อยอยู่

๒.อเนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อิ พยัพธ์ อิ เป็น เอ

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
ฉิท+เณ+ติ	=เณเทติ	ฉิท+ณย+ติ	=เณทยติ	ยัง...ให้ตัดอยู่
ภิท+เณ+ติ	=เภาเทติ	ภิท+ณย+ติ	=เภาทยติ	ยัง...ให้ตีอยู่
สิจ+เณ+ติ	=เสเจติ	สิจ+ณย+ติ	=เสจยติ	ยัง...ให้รดอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
ฉิท+ณาเป+ติ	=เณาพาเปติ	ฉิท+ณาปย+ติ	=เณาพาปยติ	ยัง...ให้ตัดอยู่
ภิท+ณาเป+ติ	=เภาพาเปติ	ภิท+ณาปย+ติ	=เภาพาปยติ	ยัง...ให้ตีอยู่
สิจ+ณาเป+ติ	=เสจาเปติ	สิจ+ณาปย+ติ	=เสจาปยติ	ยัง...ให้รดอยู่

๓.อเนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็น อ พุทฺธ อ เป็น อา

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
วท+เณ+ติ	=วาเหติ	วท+ณย+ติ	=วาทยติ	ยัง...ให้นำไปอยู่
วท+เณ+ติ	=วาเหติ	วท+ณย+ติ	=วาทยติ	ยัง...ให้กล่าวอยู่
กร+เณ+ติ	=กาเรติ	กร+ณย+ติ	=การยติ	ยัง...ให้ทำอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
วท+ณาเป+ติ	=วาทาเปติ	วท+ณาปย+ติ	=วาทापยติ	ยัง...ให้นำไปอยู่
วท+ณาเป+ติ	=วาทาเปติ	วท+ณาปย+ติ	=วาทापยติ	ยัง...ให้กล่าวอยู่
กร+ณาเป+ติ	=การาเปติ	กร+ณาปย+ติ	=การापยติ	ยัง...ให้ทำอยู่

หลักการและข้อห้ามในการพจนานุกรม

๑.๐ เนกสระธาตุที่มีสระต้นธาตุเป็นที่ชะ (เสียงยาว) ไม่ต้องพจนานุกรม

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
ขาท+เณ+ติ	=ขาเทติ	ขาท+ณย+ติ	=ขาทยติ	ยัง...ให้กินอยู่
ธาว+เณ+ติ	=ธาวเทติ	ธาว+ณย+ติ	=ธาวยติ	ยัง...ให้วิ่งไปอยู่
โธว+เณ+ติ	=โธวเทติ	โธว+ณย+ติ	=โธวยติ	ยัง...ให้ชักอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
ภาส+ณาเป+ติ	=ภาสาเปติ	ภาส+ณาปย+ติ	=ภาสาปยติ	ยัง...ให้กล่าวอยู่
ยาจ+ณาเป+ติ	=ยาจาเปติ	ยาจ+ณาปย+ติ	=ยาจาปยติ	ยัง...ให้ขออยู่

๒.อเนกัสระธาตุที่สระต้นธาตุเป็นรั้สสระมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลังห้ามพฤทธิ

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
ปฺจฺฉ+เณ+ติ	=ปฺจฺฉติ	ปฺจฺฉ+ณย+ติ	=ปฺจฺฉยติ	ยัง...ให้ถามอยู่
พฺนฺธ+เณ+ติ	=พฺนฺธติ	พฺนฺธ+ณย+ติ	=พฺนฺธยติ	ยัง...ให้มัดอยู่
สิกฺข+เณ+ติ	=สิกฺขติ	สิกฺข+ณย+ติ	=สิกฺขยติ	ยัง...ให้เรียนอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
มทฺท+ณาเป+ติ	=มทฺททาเปติ	มทฺท+ณาปย+ติ	=มทฺททาปยติ	ยัง...ให้เหยียบอยู่
ลฺลฺภ+ณาเป+ติ	=ลฺลฺภจาเปติ	ลฺลฺภ+ณาปย+ติ	=ลฺลฺภจาปยติ	ยัง...ให้ถอนอยู่
จิณฺต+ณาเป+ติ	=จิณฺตทาเปติ	จิณฺต+ณาปย+ติ	=จิณฺตทาปยติ	ยัง...ให้คิดอยู่

๓.ธาตุในหมวด รุช ธาตุ ถ้าลงนิคคหิตอาคมแล้วแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะ
 ที่สุดวรรคของพยัญชนะที่สุดธาตุ ห้ามพฤทธิ์สระต้นธาตุ

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
รุกช+เณ+ติ	=รุกชเณติ	รุกช+ณย+ติ	=รุกชชยติ	ยัง...ให้กินอยู่
มุกจ+เณ+ติ	=มุกจเณติ	มุกจ+ณย+ติ	=มุกจชยติ	ยัง...ให้ปล่อยอยู่
ภิกท+เณ+ติ	=ภิกทเณติ	ภิกท+ณย+ติ	=ภิกทชยติ	ยัง...ให้ตีอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
ยุกช+ณาเป+ติ	=ยุกชณาเปติ	ยุกช+ณาปย+ติ	=ยุกชณาปยติ	ยัง...ให้เทียมอยู่
ลিপ+ณาเป+ติ	=ลิมปาเปติ	ลিপ+ณาปย+ติ	=ลิมปาปยติ	ยัง...ให้ฉาบอยู่

๔.ธาตุที่มีสระ อิ เป็นที่สุด ถ้าลงนิคคหิตอาคมแล้วแปลงนิคคหิตเป็น
พยัญชนะที่สุดวรรคของพยัญชนะที่สุดธาตุ ห้ามพฤทธิ

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
มฺ+เณ+ติ	=มณฺเฑติ	มฺ+ณย+ติ	=มณฺทยติ	ยัง...ให้ประดับอยู่
อุป+ณิ+เณ+ติ	=อุปตฺถมฺเฑติ	อุป+ณิ+ณย+ติ	=อุปตฺถมฺทยติ	ยัง...ให้ค้ำชูอยู่
วิ+ขมิ+เณ+ติ	=วิกฺขมฺเฑติ	วิ+ขมิ+ณย+ติ	=วิกฺขมฺทยติ	ยัง...ให้ถอนอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
กฺ+ณาเป+ติ	=กมฺปาเปติ	กฺ+ณาปย+ติ	=กมฺปาปยติ	ยัง...ให้สั่นอยู่
กฺ+ณาเป+ติ	=กนฺตาเปติ	กฺ+ณาปย+ติ	=กนฺตาปยติ	ยัง...ให้ผ่าอยู่

๕.ธาตุในหมวด ทิว ธาตุ ถ้าไม่ลง ย ปัจจัยให้พฤทธิ์ตามกฎได้

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
ตุส+เณ+ติ	=โตเสติ	ตุส+ณย+ติ	=โตสยติ	ยัง...ให้ยืนดีอยู่
สุส+เณ+ติ	=โสเสติ	สุส+ณย+ติ	=โสสยติ	ยัง...ให้แห้งอยู่
กุป+เณ+ติ	=โกเปติ	กุป+ณย+ติ	=โกปยติ	ยัง...ให้โกรธอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
สุธ+ณาเป+ติ	=โสธาเปติ	สุธ+ณาปย+ติ	=โสธापยติ	ยัง...ให้ชำระอยู่
นส+ณาเป+ติ	=นาสาเปติ	นส+ณาปย+ติ	=นาสาปยติ	ยัง...ให้ฉิบหายอยู่
ชี+ณาเป+ติ	=เชเปติ	ชี+ณาปย+ติ	=เชปยติ	ยัง...ให้สิ้นไปอยู่

๖.ธาตุในหมวด ทิว ธาตุ ถ้ำลง ย ปัจจัยห้ามพฤทธิ

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
สิว+ย+เณ+ติ	=สิพฺเพติ	สิว+ย+ณย+ติ	=สิพฺพยติ	ยัง...ให้เย็บอยู่
สุส+ย+เณ+ติ	=สุสฺเสติ	สุส+ย+ณย+ติ	=สุสฺสยติ	ยัง...ให้แห้งอยู่
กุป+ย+เณ+ติ	=กุปฺเปติ	กุป+ย+ณย+ติ	=กุปฺพายติ	ยัง...ให้ไถรออยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
สุธ+ย+ณาเป+ติ	=สุชฺฌาเปติ	สุธ+ย+ณาปย+ติ	=สุชฺฌापยติ	ยัง...ให้ชำระอยู่
นส+ย+ณาเป+ติ	=นสฺสาเปติ	นส+ย+ณาปย+ติ	=นสฺสาปยติ	ยัง...ให้ฉิบหายอยู่
ขุภ+ย+ณาเป+ติ	=ขุพฺภาเปติ	ขุภ+ย+ณาปย+ติ	=ขุพฺภาพยติ	ยัง...ให้กำเริบอยู่

๗.คห ชาติที่ลง ฤๅทา ปัจจัยห้ามพฤทธิ อ เป็น อา

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
คห+ณฺทา+เณ+ติ	=คณฺเหติ	คห+ณฺทา+ณย+ติ	=คณฺหยติ	ยัง...ให้จับอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
คห+ณฺทา+ณาเป+ติ	=คณฺทาเปติ	คห+ณฺทา+ณาปย+ติ	=คณฺทาปยติ	ยัง...ให้จับอยู่

๘.คห ชาติที่ไม่ลง ฤๅทา ปัจจัยให้พฤทธิได้ตามปกติ

เณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
คห+เณ+ติ	=คาเหติ	คห+ณย+ติ	=คาหยติ	ยัง...ให้จับอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
คห+ณาเป+ติ	=คาทาเปติ	คห+ณาปย+ติ	=คาทาปยติ	ยัง...ให้จับอยู่

๘.ธาตุบางตัวได้รับการยกเว้นไม่ต้องพฤกษ์สระต้นธาตุ (ไม่นิยม)

ณ ปัจจัย		ณย ปัจจัย		คำแปล
ชน+ณ+ติ	=ชเนติ	ชน+ณย+ติ	=ชนยติ	ยัง...ให้เกิดอยู่
ณาเป ปัจจัย		ณาปย ปัจจัย		คำแปล
วส+ณาเป+ติ	=วสาเปติ	วส+ณาปย+ติ	=วสาปยติ	ยัง...ให้อยู่อยู่
คณ+ณาเป+ติ	=คณาเปติ	คณ+ณาปย+ติ	=คณาปยติ	ยัง...ให้นับอยู่
หฺร+ณาเป+ติ	=หฺราเปติ	หฺร+ณาปย+ติ	=หฺราปยติ	ยัง...ให้นำไปอยู่
วท+ณาเป+ติ	=วทาเปติ	วท+ณาปย+ติ	=วทาปยติ	ยัง...ให้กล่าวอยู่
ลภ+ณาเป+ติ	=ลภาเปติ	ลภ+ณาปย+ติ	=ลภาปยติ	ยัง...ให้ได้อยู่

แบบฝึกหัด

ประกอบกริยาเหตุกัตตฺวาก

และ

ฝึกแปลประโยคเหตุกัตตฺวาก

ข้อ	องค์ประกอบ	เหตุกัตตา	การิตกัมมะ	อวุตตกัมมะ	กิริยาकुम्फार्थ
๑.	โอ+กิริ+ณาเป+ติ	อินฺโท	เทเว	ปฺุปนฺหานิ	โอกิริาเปติ.
๒.	ปจ+ณาเป+ติ	สามิโก	สุทฺ	โอหนํ	ปาจาเปติ.
๓.	โอ+โลก+ณาเป+ติ	ปีตา	ทารเก	สกุณ	โอโลกาเปติ.
๔.	ลภา+ณาเป+ติ	ราชา	เสฏฺฐิ	ธนาหิ	ลภาเปติ.
๕.	วร+ณาเป+อนฺติ	มาตาปีโตร	พฺราราหุมน	วํ	วารานฺติ.
๖.	รุทฺ+ณาเป+ติ	ครุ	ลิสฺเส	ทฺวารานิ	รุณฺธาเปติ.
๗.	สฺร+ณาเป+ติ	เถโร	อุปาสิกาย	พฺพฺพฺรตฺนํ	สําราเปติ.
๘.	ลิว+ย+ณาเป+ติ	มาตา	ธีตรํ	จีวรํ	ลิวฺพฺพาเปติ.

๑. อ.พระอินทร์ ยังเทพ ท. ให้ไปรยอยู่ ซึ่งดอกไม้ ท.
๒. อ.เจ้านาย ยังพ่อครัว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก.
๓. อ.บิดา ยังเด็ก ท. ให้แลดูอยู่ ซึ่งนก ท.
๔. อ.พระราชา ยังเศรษฐี ให้ได้้อยู่ ซึ่งทรัพย์ ท.
๕. อ.มารดาและบิดา ท. ยังพราหมณ์ ท. ให้สู้ขออยู่ ซึ่งหญิงสาว.
๖. อ.ครู ยังศิษย์ ท. ให้ปิดอยู่ ซึ่งประตู ท.
๗. อ.พระเถระ ยังอุบาสิกา ท. ให้ระลึกถึงอยู่ ซึ่งพระพุทธรัตนะ.
๘. อ.มารดา ยังลูกสาว ให้เฝ้าอยู่ ซึ่งจิวร.

ข้อ	องค์ประกอบ	เหตุกัตตา	การิตกัมมะ	อวุตตกัมมะ	กิริยาकुम्พาก्य
๑.	พुरु+ย+ณาเป+ติ	พुरुโ	สาวเก	म्म	พुरुณาเปติ.
๒.	ฆุส+ณาเป+ติ	ปณฺทิต	ชเน	म्मสฺสวณํ	โฆสาเปติ.
๓.	พนฺธ+ณาเป+ติ	เนสาโท	मितตํ	สตฺเต	พนฺธาเปติ.
๔.	สํ+ญา+นา+ณาเป+ติ	ครุ	สิสฺเส	พुरुธสาสนํ	สญฺชานาเปติ.
๕.	จิ+นา+ณาเป+ติ	สามเณโร	กุมารํ	ปฺญญํ	จิณาเปติ.
๖.	ลฺ+นา+ณาเป+ติ	กสโก	ปฺตฺเต	สสฺसानิ	ลฺนาเปติ.
๗.	ญา+ณาเป+ติ	อหํ	สหายํ	พुरुธคฺคณํ	ญาเปมิ.
๘.	สฺ+ณฺย+ติ	อินฺโท	เทเว	म्म	สํวยติ.

๑. อ.พระพุทธเจ้า ยังสาวก ท. ให้รู้ที่อยู่ ซึ่งธรรม.
๒. อ.บัณฑิต ยังชน ท. ให้ป่าร้องอยู่ ซึ่งการฟังธรรม.
๓. อ.นายพราน ยังมิตร ให้ผูกอยู่ ซึ่งสัตว์ ท.
๔. อ.ครู ยังศิษย์ ท. ให้รู้พร้อมอยู่ (จำ) ซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้า.
๕. อ.สามเณร ยังเด็ก ให้สั่งสมอยู่ ซึ่งบุญ.
๖. อ.ชาวนา ยังบุตร ท. ให้เกี่ยวอยู่ ซึ่งข้าวกล้า ท.
๗. อ.เรา ยังสหาย ให้รู้ที่อยู่ ซึ่งคุณของพระพุทธเจ้า
๘. อ.พระอินทร์ ยังเทพ ท. ให้ฟังอยู่ ซึ่งธรรม.

ข้อ	องค์ประกอบ	เหตุกั้ตตา	กั้ตตา	อวุตตกั้มมะ	กิริยาคุมพากย์
๑.					
๒.					
๓.					
๔.					
๕.					
๖.					
๗.					
๘.					

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

๑. จิ+ย+เต ก่อ, สั่งสม

๒. ลุ+ย+อนฺเต เกี้ยว, ตัด

๓. ญา+ย+เต ฐานะ

๔. ลุ+ย+เต พัง

๕. คห+อีย+เต ถือเอา

๖. ตน+อีย+เต แผ่ไป

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๓

อุปาสิกาทิ ปุณฺณํ จียเต.

ครุณา สสุธานี ลูยนฺเต.

อมฺเหติ พุทฺธคุโณ ญาเยเต.

เนสาแทน สกฺุณสทฺุโท สฺุยเต.

ภิกฺุขุหิ ภิกฺุชา คหฺิยเต.

พุทฺุเชน ฌมฺุโม ตนฺิยเต.

ประธาน-กริยาต้องมีวณะและบุรุษตรงกัน

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

๑. จี+ย+อนฺ+เต สังสม

๒. กร+อีย+เต กระทำ

๓. มนฺต+อีย+เต ปรีกษา

๔. วิ+นี+ย+เต แนะนำ

๕. ปา+ย+เต ดื่ม

๖. ลิข+อีย+เต เขียน

สภระหน้า อีย ทั้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๔

โพนีสตฺเตน ปารมฺมโย ?

มุนีหิ พุทฺธปุชา ?

อมจฺเจหิ ราชกมฺมํ ?

ครุณา มติ ?

ธฺตฺตเกหิ สฺธา ?

ทฺเตน ปณฺณํ ?

ประธาน-กริยาต้องมี ฉานะและบุรุษตรงกัน

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

๑. วจ+ย+เต กล่าว
๒. วท+อีย+เต กล่าว
๓. ตร+อีย+เต ช้ำม
๔. ทร+ณ+อีย+เต ทรงไว้, กั้น
๕. กส+อีย+อน+เต ไถ
๖. ขาท+อีย+เต เคี้ยวกิน

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่าง ชุดที่ ๕

มยา เทวทูตตวตฤ ?

พาลี พุสวาจา ?

วณิเชหิ นที ?

เทวียา จตตัม ?

กสิเกหิ เขตตานิ ?

ยกุเขน มंस ?

ประธาน-กริยาต้องลงนามและบุรุษตรง

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

๑. วห+อีย+อนฺเต นำไป

๒. ภาช+อีย+อนฺเต คบ

๓. ภาณ+อีย+อนฺเต สวด

๔. นี+ย+เต นำไป

๕. ป+ธ+อีย+เต ปู, ลาด

๖. ลุป+อีย+อนฺเต แย่ง

สภาระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่าง ชุดที่ ๖

❁ วาณิเชหิ ภาณฺทานิ ?

❁ วิญญูหิ สปฺปฺริสา ?

❁ ชฏฺเฐหิ มนฺตานิ ?

❁ โคปาเสน โคคเณ ?

❁ ฌรณียา อาสนํ ?

❁ โจเรน ปสาธนาหิ ?

ประธานกริยาต้องลงนามและบุรุษตรงกัน

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

๑. ริจํ+อีย+เต ทอดทิ้ง

๒. ปีส+อีย+อนฺเต บด

๓. อา+จร+อีย+เต ประพฤติ

๔. ปีส+ณ+อีย+เต ส่งไป

๕. ทุห+อีย+เต รีด

๖. ทท+ย+เต ไหม้

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๗

กุสีเตน กมฺมํ ?

เวชฺเชน โอสถานิ ?

เทวตahi เทวธมฺโม ?

ทฺูเตน สาสนํ ?

โคปาสฺเณน เชนฺุปโย ?

อคฺคินา เสฏฺฐจฺฉิเคหํ ?

ประธานกริยาต้องวางนะและบุรุษตร

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

๑. ปาล+อีย+เต รักษา

๒. คุป+ณ+อีย+เต คุ้มครอง

๓. คณ+อีย+เต นับ

๔. กถ+อีย+เต กล่าวอยู่

๕. ทร+อีย+เต นำไป

๖. ขน+อีย+เต ขุด

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกิริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๘

☘ เสนาหิ นคร ?

☘ โคปาสเน โคคเณ ?

☘ อมจฺเจเน หตฺถิคเณ ?

☘ สตฺถารา คาธา ?

☘ โจเรหิ สสฺส ?

☘ สุนฺขน ภูมิ ?

ประธานกิริยาต้องวางนะและบุรุษตรึง

ข้อ องค์ประกอบ ความหมาย

- ๑. จีท+อ+อีย+เต ตัด
- ๒. พร+อีย+อนฺเต แผ่ไป
- ๓. ถก+อีย+อนฺเต ถาก
- ๔. จท+ณ+อีย+เต มุง, ปิด
- ๕. คิล+อีย+เต กลืน
- ๖. วิ+ทา>ชห+อีย+เต สลະ, ละ

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๐

☘ ลุฑฺฑเกณ สປປສီล ?

☘ ภิกขุหิ เมตฺตา ?

☘ ถปตินา กญฺจ ?

☘ เถเรน กุฎี ?

☘ สกฺุณน มंसานิ ?

☘ อรหตา อาลโย ?

ประธานกริยาต้องวางนะและบุรุษตาม

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. มุจ+อีย+อนฺเต

ปล่อย

๒. ภูช+อีย+เต

กิน

๓. รัช+อีย+เต

ย้อม

๔. กี+ย+เต

ซื้อ

๕. กร+อีย+เต

ทำ

๖. ทีส+ณ+อีย+เต

แสดง

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกิริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๑

☘ เกฏฐฺณ มจฺฉา

?

☘ รณฺญา มรฺุปายาโส

?

☘ ภคินิยา วตฺถํ

?

☘ ทารเกณ มรฺุรูปฺโว

?

☘ ชเนหิ กสิกมฺมํ

?

☘ สตุถาธา ปาฐฺิเหรํ

?

ประธานกิริยาต้องลงนามและบุรุษตรง

ข้อ อักษรประกอบ คำแปล

๑. ทา+ย+อนฺเต ให้
๒. ภณฺช+อฺย+เต หักราน
๓. วป+อฺย+อนฺเต ทว่าน
๔. ทน+อฺย+เต ฆ่า
๕. ยฺมฺ+อฺย+อนฺเต เทียม
๖. ลีจ+อฺย+เต รด

ลบสระหน้า อฺย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๒

✿ อิตฺถิยา	ปุပ္ผานิ	?
✿ วานฺเรหิ	สาขา	?
✿ อารามิเกหิ	พีชานิ	?
✿ จนฺแทน	สุกธา	?
✿ วาณิชน	โคณา	?
✿ เถเรน	อุทกํ	?

ประธาน-กริยาต้องลงนามและบุรุษตรง

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. ปริ+ญา+ย+เต

รู้(รอบ)

๒. วิธ+ย+อีย+เต

เจาะ, แทะ

๓. มาน+อีย+เต

นับถือ

๔. ขิป+อีย+อน+เต

ขวาง

๕. ทน+อีย+อน+เต

ฆ่า

๖. ยาจ+อีย+อน+เต

ขอ

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกิริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๓

พุกุณฺเณ สํสารทุกุขํ ?

ถปตินา โลหปฏฺฐํ ?

มาถนฺวณ ญฺาติคโณ ?

มกุกญฺาหิ ผลานิ ?

โยเชหิ โจรา ?

ทารเกณ ปฺวา ?

ประธาน-กิริยาต้องลงนามและบุรุษตรง

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. สิกฺข+อฺย+เต

ศึกษา

๒. ปุจฺฉ+อฺย+เต

ถาม

๓. นิ+ธ+ย+เต

ฟัง

๔. โอ+ปฺ+ย+เต

ไปรย

๕. วุ+ย+เต

ร้อย

๖. กทฺธ+อฺย+เต

คาบ, ดึง

สप्तสระหน้า อฺย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๔

✿ มาณวณ สิปฺปํ ?

✿ นวกริกฺขุหิ ปณฺท ?

✿ กุณฺมุพินา พหุณฺนํ ?

✿ ทารเกณ ปํสุ ?

✿ ราชินฺยา มาลา ?

✿ สกฺเณน สาขา ?

ประธาน-กริยาต้องลงนามและบุรุษตรง

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. นิ+กฺชฺช+อฺย+เต คำ

๒. ภณฺช+อฺย+อนฺเต หัก

๓. สํ+มชฺช+อฺย+เต กวาด

๔. มทฺท+อฺย+อนฺเต เหยียบ

๕. สชฺช+อฺย+เต เตรียม

๖. วณฺท+อฺย+เต ไหว้

ลบสระหน้า อฺย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๕

☘ เทวฺยยา สุวณฺณปาตํ ?

☘ วานฺรหิ สาชาโย ?

☘ ตรุณฺยยา ปรีเวณฺํ ?

☘ คาวิยา สสฺสํสาณิ ?

☘ ราชนฺยยา มหาทานํ ?

☘ นาคฺยยา มหาเจตฺยํ ?

ประธานกริยาต้องลงนามและบุรุษตรง

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. อณฺช+อีย+เต หยอด

๒. ปริ+จช+อีย+อนฺเต ปริจาค

๓. อา+มส+อีย+เต จับ

๔. เณ+ย+เต (เอ>อา) เผา

๕. มาป+อีย+เต เหนรมิต

๖. ผาล+อีย+อนฺเต ผ่า

ลบสระหน้า อีย ทั้งแล้วรวมเป็นกิริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๖

 เวชฺเชน เกาสฺชชํ ?

 โภธิสฺตฺเตน อกฺขี ?

 ภิกฺขุณฺิยา ติจีวรํ ?

 ยสฺสการเกน จโว ?

 สฺริยเทเวน วิมาโน ?

 ทลิตฺเตน ทารุณิ ?

ประธาน-กิริยาต้องลงนามและบุรุษตรงกัน

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. ภาส+อีย+เต กล่าว

๒. อนฺ+สาส+อีย+อนฺเต สอน

๓. ยาจ+อีย+เต ขอ

๔. วิท+อีย+เต ประสพ

๕. ปิส+ณ+อีย+เต ส่งไป

๖. อา+กุส+อีย+เต ดำ

ลบสระหน้า อีย ทิ้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๗

☘ ภาควตา ชาตกัม ?

☘ ปาเจเรน ลิสฺสา ?

☘ กุมาเรน ปพฺพชฺชัม ?

☘ ทกฺเขน พหุณฺณัม ?

☘ คามณินา สุงฺโก ?

☘ ฐตฺเตหิ ภิกฺขุ ?

ประธาน-กริยาต้องลงนามและบุรุษตรงกัน

ข้อ องค์ประกอบ คำแปล

๑. ไธว+อีย+อนฺเต

ล้าง

๒. ป+นุท+อีย+เต

บรรเทา

๓. ปุถ+ณ+อีย+อนฺเต

โอบ

๔. ผุส+อีย+เต

สัมผัส

๕. ปุส+ณ+อีย+อนฺเต

เลี้ยงดู

๖. รุช+อีย+เต

ทิ่มแทง

ประโยคตัวอย่างชุดที่ ๑๘

✿ ปาจิกาย หตุธา

?

✿ วิทูนา สํสโย

?

✿ ราชปุริเสน โจรา

?

✿ วาเตน กาโย

?

✿ มาตาปีตฺตฺหิ ปุตุตา

?

✿ กณฺฐเกหิ ปาทา

?

สภระหน้า อีย ทั้งแล้วรวมเป็นกริยา

ประธาน-กริยาต้องลงหน้าและบุรุษตรงกัน